

DOROTA KATARZYNA SUWALSKA-BARANCEWICZ

Zakład Psychologii Społecznej i Badań nad Młodzieżą, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Department of Social Psychology and Research on Youth, Institute of Psychology, Kazimierz Wielki University
in Bydgoszcz
e-mail: dsbarancewicz@ukw.edu.pl

HANNA LIBERSKA, PAWEŁ KAJETAN IZDEBSKI

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Institute of Psychology, Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz

The Quality of Relationships Inventory – polska adaptacja

Abstract. This article concerns the adaptation of a research tool – The Quality of Relationships Inventory (QRI) intended for measuring the quality of partners' relationship – to Polish conditions. It presents the psychometric indicators of this tool – the factor structure, reliability, validity and time stability. The study involved 286 people aged 16 to 40 years. The selection of the respondents in the sample was purposeful – the criterion required being in a relationship and in the period of early adulthood. The conducted analysis confirmed the factor structure of the original version of the QRI, the satisfactory reliability, validity and stability of time. The tool possesses satisfactory psychometric indicators. It can be used in research assessing family relationships.

Key words: cultural adaptation, the quality of relationship, perceived support, conflict, depth

Słowa kluczowe: adaptacja kulturowa, jakość relacji, wsparcie, konflikt, głębokość relacji

WPROWADZENIE

Dotychczasowe badania problematyki bliskich związków dwojga ludzi ciągle nie do końca pozwalają wyjaśnić funkcjonowanie diady, dlatego też kwestia ta pozostaje otwarta i wzbudza zainteresowanie badaczy reprezentujących różne dziedziny naukowe: psychologię, pedagogikę, socjologię (Plopa, 2003; 2005a; 2005b; Rostowski, 2003; Janicka, Liberska, 2014). Współcześni badacze poszukują – jak wynika z analizy tekstów – uwarunkowań, wyznaczników, jak i czynników znaczących dla jakości funkcjonowania relacji partnerów. W celu ich rozpoznania podda-

ją analizie relacje między zmiennymi, które mogą być istotne dla jakości związków diadycznych.

W dotychczasowych badaniach, w których dokonywano pomiaru jakości funkcjonowania związków intymnych, sposób definiowania pojęcia „jakość” relacji nie zawsze był taki sam. Pojęcie jakości związku bardzo często jest utożsamiane z poczuciem szczęścia i zadowolenia z relacji. Proponowane przez różnych badaczy definicje niejednokrotnie się pokrywają, gdyż zadowolenie, satysfakcja czy też sukces związku określają pozytywne aspekty interakcji dwojga ludzi, odnoszące się do subiektywnych odczuć

partnerów (Braun-Gałkowska, 1992; Janicka, Niebrzydowski, 1994). W literaturze przedmiotu, podejmującej problematykę jakości relacji partnerów (Ryś, 1999), występują takie terminy, jak powodzenie małżeństwa (Braun-Gałkowska, 1985), dobrany związek małżeński (Rostowski, 1987), sukces małżeński (Flowers, Olson, 1986), satysfakcja małżeńska (Fincham, Beach, 2006), szczęście małżeńskie (Fincham, 2008) czy też trwałość małżeństwa (Ryś, 1999; Spanier, Lewis, 1980). Stosowanie terminu „jakość” w odniesieniu do relacji partnerów, jak uważają Graham B. Spanier i Robert A. Lewis (1980), obejmuje wszystkie inne dotychczas używane terminy (Spanier, Lewis, 1980). Nie można wykluczyć, że owa różnorodność definicyjna i wielość częściowo pokrywających się konstruktów teoretycznych, służących określeniu i wyjaśnieniu relacji pary, w pewnym stopniu przyczyniają się do tego, że problem ten ciągle nie jest rozwiązany i pozostaje w kręgu zainteresowań badaczy, a w obliczu współczesnych przemian w życiu społecznym i rodzinnym zyskuje na ważności. Zmieniające się warunki skutkują niestałością i niestabilnością życia rodzinnego (Tyszka, 2002; Kwak, 2012), a badaniom nad specyfiką zmian w funkcjonowaniu par intymnych w przeobrażającym się dynamicznie kontekście życia przyświeca cel nie tylko naukowy, ale i praktyczny.

The Quality of Relationships Inventory (QRI) (Pierce, Sarason, Sarason, 1991), przeznaczony do oceny jakości relacji partnerów w związku (Verhofstadt i in., 2006), był do tej pory niedostępny dla polskich specjalistów. Przegląd rodzimej literatury wskazuje, że jak dotąd żadne narzędzie opracowane w języku polskim nie umożliwia jednoczesnego pomiaru głębokości relacji, wsparcia z niej otrzymywanego i poziomu konfliktu. Należy podkreślić, że autorzy polskiej adaptacji QRI uważają za konieczne kontynuowanie prac empirycznych nad udoskonaleniem narzędzia.

CHARAKTERYSTYKA WERSJI ORYGINALNEJ: RAMY TEORETYCZNE, HISTORIA I OPIS NARZĘDZIA

The Quality of Relationships Inventory pozwala ocenić postrzegane wsparcie, konflikt oraz głębokość relacji. Wymiar postrzeganego wsparcia określa, w jakim stopniu osoba badana może się powoływać na bliską osobę w celu otrzymania pomocy w różnych sytuacjach. Niektóre badania wskazują, że to, w jaki sposób postrzegamy dostępne źródła wsparcia, jest czynnikiem prognostycznym radzenia sobie w trudnych sytuacjach oraz fizycznego i psychicznego samopoczucia (Sarason i in., 1991). Z kolei wymiar głębokości relacji pozwala ocenić, w jakim stopniu osoba badana określa swoje uczestnictwo i zaangażowanie w relację oraz pozytywnie ją ocenia. Wymiar konfliktów interpersonalnych odzwierciedla natomiast stopień, w jakim osoba badana doświadcza złości i ambiwalentnych uczuć względem swojego partnera.

Autorzy metody wskazują, że czynniki te są silnymi predyktorami obecnego zachowania w stosunku do swojego partnera, które mogą być istotne z punktu widzenia trwałości relacji (Gurung, Sarason, Sarason, 1997). U podłoża tych wymiarów znajduje się również ich korzystna rola w promowaniu i rozwijaniu fizycznego oraz psychicznego zdrowia, radzenia sobie w sytuacjach stresowych, trudnych i kryzysowych. Badacze wskazują ponadto, iż zarówno postrzegane wsparcie, jak i zaangażowanie w relację oraz poziom konfliktów w niej generowanych prognozują sposób regulacji społecznego funkcjonowania człowieka, na przykład w przypadku samotności, niepokoju, depresji czy też niskiego poczucia własnej wartości (Verhofstadt i in., 2006).

Decydującą rolę diagnozowane przez QRI wymiary odgrywają jednak w procesie utrzymania związku, pozostawania w relacji i zapobieganiu jej rozpadowi (Sarason, Sarason, Pierce, 1994; Leatham, Duck, 1990 za: Pasch, Bradbury, 1998).

Źródeł wymienionych aspektów jakości relacji (postrzeganego wsparcia, konfliktu

i głębokości relacji) poszukuje się we wczesnodziecięcych doświadczeniach. Interakcje dziecka z głównym opiekunem pozwoliły mu wypracować oczekiwania co do dostępności znaczących osób, a tym samym postrzeganie wsparcia, doświadczanie ambiwalentnych uczuć i zaangażowania w relację (Sarason, Sarason, Shearin, 1986; Bowlby, 2007). Na podstawie interakcji z figurami przywiązania jednostka nabywa przekonań dotyczących responsywności i dostępności najbliższej osoby. Przeświadczenia te z kolei są gromadzone w wewnętrznych modelach operacyjnych – mechanizmach, które kształtują oczekiwania jednostki wobec siebie i innych. Zawierają one również informacje dotyczące ważnych aspektów funkcjonowania, takich jak poczucie własnej wartości czy pierwsze ogólne przekonanie na temat natury świata i ludzi (Collins, Read, 1990; Mikulincer, Shaver, 2007). Modele te, ukształtowane bardzo wcześnie, ulegają następnie uogólnieniu na relacje z wszystkimi innymi ludźmi, wpływają na to, jak je rozumiemy i czego się po nich spodziewamy. Dotyczy to również możliwości uzyskania wsparcia w potrzebie, zaangażowania w relację oraz sposobu postrzegania konfliktów z niej wynikających. Należy zaznaczyć, iż omawiane narzędzie skupia się na ocenie postrzeganych przez partnera wymiarów relacji, to jest wsparcia, głębokości relacji i konfliktu w określonej interakcji z drugim człowiekiem (na przykład w związku intymnym), a nie na ogólnym ich postrzeganiu w stosunku do innych osób (Badr i in., 2001).

Oryginalna wersja QRI składa się z 25 twierdzeń, do których osoba badana ustosunkowuje się na 4-stopniowej skali (1 – wcale, 2 – niewiele, 3 – sporo, 4 – bardzo). Ostateczna liczba twierdzeń powstała w wyniku przeprowadzenia analizy czynnikowej 39 pozycji testowych proponowanych przez badaczy. Dziesięć z nich zostało usuniętych z powodu jednoczesnego diagnozowania dwóch aspektów relacji, zarówno zakresu, w jakim związek jest ważny w życiu jednostki (głębokość relacji), jak i zakresu, w jakim można liczyć na partnera relacji w trudnej sytuacji (wsparcie) (Pierce, Sarason, Sarason, 1991). Z pozostających 29 pozycji te, które nie spełniły warunku, aby korelować z jednym z czynników na poziomie minimum .40, a z innymi czynnikami na poziomie nie mniejszym niż .29, zostały wykluczone z analiz. Tym sposobem powstała ostateczna pula 25 twierdzeń.

Zadaniem osoby badanej jest udzielenie odpowiedzi na pytania dotyczące jej relacji z partnerem. Obejmują one postrzegane wsparcie (7 twierdzeń), głębię relacji (6 twierdzeń) oraz poziom konfliktów (12 twierdzeń). Badania z użyciem tej metody wykazały, że percepcja jednostki dotycząca wsparcia, konfliktu i głębokości relacji w jej związku pozwoliła prognozować zachowanie w stosunku do partnera (Gurung, Sarason, Sarason, 1997). Do tej pory QRI został zaadaptowany do warunków kultury japońskiej (Nakano i in., 2002) oraz duńskiej (Verhofstadt i in., 2006). Okazało się, że japońska wersja QRI ma strukturę odmienną niż oryginalna – amerykańska wersja – ponieważ mierzy dwa spośród trzech czynników – konflikt i wsparcie, jednakże wskaźniki psychometryczne podkreślają zadowalającą rzetelność oraz trafność narzędzia. Z kolei duńska wersja QRI obejmuje trzy składniki, gdyż badanie w populacji Duńczyków potwierdziło ich istnienie. Odmiennosć japońskiej struktury QRI badacze wyjaśniają wpływem różnic kulturowych (Nakano i in., 2002).

QRI jest obiecującym narzędziem dla przyszłych badań w zakresie bliskich relacji. Metoda ta może być stosowana w badaniach dotyczących bliskich związków, zarówno romantycznych, małżeńskich, rodzinnych, jak i rówieśniczych. Pomimo wskazanych zalet narzędzia QRI podkreśla się konieczność kontynuowania badań jego struktury czynnikowej (Verhofstadt i in., 2006).

QRI jest obiecującym narzędziem dla przyszłych badań w zakresie bliskich relacji. Metoda ta może być stosowana w badaniach dotyczących bliskich związków, zarówno romantycznych, małżeńskich, rodzinnych, jak i rówieśniczych. Pomimo wskazanych zalet narzędzia QRI podkreśla się konieczność kontynuowania badań jego struktury czynnikowej (Verhofstadt i in., 2006).

PRZEBIEG POLSKIEJ ADAPTACJI

Metoda QRI pozwala na jednoczesne określenie funkcjonowania partnerów w relacji nie tylko na poziomie postrzeganego wsparcia w relacji, ale również głębokości i konfliktów w związku. Bogata literatura specjalistyczna i rezultaty licznych badań dostarczają

coraz więcej dowodów na to, że czynniki te mają znaczenie dla jakości funkcjonowania diady (Pierce, Sarason, Sarason, 1991; Pierce i in., 1997; Ptacek i in., 1999), dlatego też między innymi z tego względu podjęto decyzję o przeprowadzeniu adaptacji narzędzia do warunków polskich i uzyskano na to zgodę autorów metody.

Polska wersja metody była tworzona na podstawie analizy konstruktów teoretycznych w odniesieniu do polskiej populacji osób dorosłych, językowej i psychometrycznej adaptacji (Hornowska, Paluchowski, 2004). Po potwierdzeniu oryginalnych założeń teoretycznych w polskiej kulturze dokonano procedury językowej adaptacji. Tłumaczenia metody na język polski dokonało pięciu niezależnych tłumaczy języka angielskiego. Wśród tych osób znalazło się czterech psychologów, z których połowa od kilku lat przebywa za granicą, gdzie na co dzień używają języka angielskiego, jedna osoba zaś jest tłumaczem tego języka. W ten sposób uzyskano pięć wariantów testu, spośród których wybrano wersję najlepiej sformułowaną stylistycznie, poprawną gramatycznie i jednoznacznie.

PRÓBY BADANE

W badaniu wzięło udział łącznie 286 osób w wieku od 18 do 40 lat (średnia wieku 26.62). W pierwszym etapie badań grupę badaną stanowiły osoby pozostające w bliskim związku partnerskim. Badaniami objęto 108 osób (54 pary) – 54 kobiety i 54 mężczyzn, znajdujących w okresie wczesnej dorosłości (średnia wieku 25.78) i trwających w różnych formach związku (małżeństwo, narzeczeństwo, kohabitacja). Z kolei drugi etap badań objął 52 młode pary – 52 kobiety, 52 mężczyzn (średnia wieku 25.46), które również tworzyły różnorodne typy związku. W trzecim etapie badań, zmierzającym do określenia stabilności czasowej narzędzia, wzięło udział 56 osób. Podobnie jak w przypadku dwóch poprzednich badań w skład tej próby osób badanych weszły osoby młode (średnia wieku 23.86), posiadające partnera/partnerkę.

PRZEBIEG BADAŃ

Próba osób badanych została dobrana w sposób celowy z populacji. Kryterium doboru badanych stanowiło pozostawanie w bliskim związku partnerskim. Wyróżniono trzy formy związków: małżeństwo (osoby mające prawnie usankcjonowany związek), narzeczeństwo (osoby zaręczone z planami ślubu) i kohabitację (osoby zamieszkujące razem bez prawnej regulacji związku).

Prace obejmowały cztery następujące etapy:

- I. Analiza rzetelności pomiaru – dokonano jej na podstawie współczynnika zgodności wewnętrznej alfa Cronbacha na próbie 108 osób.
- II. Określenie struktury czynnikowej za pomocą eksploracyjnej analizy czynnikowej metodą głównych składowych na próbie 108 osób.
- III. Analizy służące weryfikacji trafności narzędzia Inwentarza Jakości Związku (IJZ) – dokonano ich na próbie 212 (108+104) osób.
- IV. Pomiar stabilności czasowej skal: dwukrotny pomiar obejmujący 56-osobową grupę kobiet i mężczyzn w odstępie czterech tygodni.

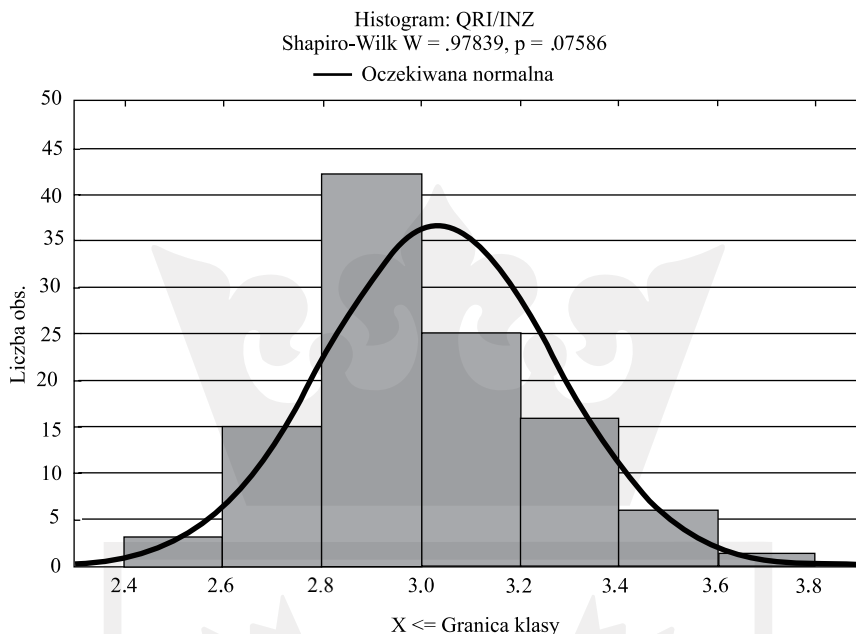
WYNIKI WSTĘPNEJ PROCEDURY ADAPTACJI

Obliczenia statystyczne rozpoczęto od określenia analizy rozkładu badanych zmiennych i przedstawienia statystyk opisowych. W tym celu zastosowano jeden z testów normalności – test Shapiro-Wilka, który wykazał, iż rozkład zmiennych jest na granicy zgodności z rozkładem normalnym (rycina 1).

W tabeli 1 zaprezentowano statystyki opisowe.

STRUKTURA CZYNNIKOWA INWENTARZA JAKOŚCI ZWIĄZKU (IJZ)¹

Ustalając strukturę polskiej wersji QRI – IJZ, oparto się na założeniach autorów wersji ory-

Rycina 1. Rozkład badanych zmiennych

Tabela 1. Rozkład wyników (statystyki opisowe) dla zmiennych analizowanych w badaniu (wszystkie pozycje testu)

Statystyki opisowe					
Zmienne	N	Średnia	Minimum	Maksimum	Odchylenie standardowe
Pozycje Inwentarza Jakości Związku	212	76.81	64.00	95.00	5.50

ginalnej oraz uzyskanych przez nich wyników. Eksploracyjną analizę czynnikową metodą głównych składowych² przeprowadzono na próbie 108 osób – 54 kobiet i 54 mężczyzn. W celu uzyskania danych o strukturze badanego konstruktowi zastosowano analizę czynnikową

z rotacją ortogonalną Varimax znormalizowaną, uzyskując zbliżony rozkład wyników. Zidentyfikowano trzy czynniki, które łącznie wyjaśniają 51% wariacji całkowitej. Szczegółowe wyniki analizy dla trzech czynników (Varimax znormalizowana) przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Rezultaty znormalizowanej analizy czynnikowej Varimax dla pozycji IJZ

Wyniki znormalizowanej analizy czynnikowej Varimax pozycji IJZ (N = 108)			
Pytania kwestionariusza IJZ	Czynnik – 1 Konflikt	Czynnik – 2 Głębokość	Czynnik – 3 Wsparcie
9 Jak bardzo ta osoba chce, abyś się zmienił/a?	.75		
24 Jak często ta osoba próbuje kontrolować lub wpływać na Twoje życie?	.71		
23 Jak często ta osoba powoduje, że się złościś?	.70		
20 Jak bardzo złości Ciebie ta osoba?	.66		
4 Jak bardzo ta osoba sprawia, że czasami czujesz się zdenerwowana/y?	.65		
21 Jak bardzo kłóciś się z tą osobą?	.65		
19 Jak bardzo chciał(a)byś, aby ta osoba się zmieniła?	.64		
2 Jak często musisz ciężko pracować, aby uniknąć konfliktu z tą osobą?	.63		
6 Jak bardzo ta osoba sprawia, że czujesz się winna/y?	.60		
14 Jak krytyczna w stosunku do Ciebie jest ta osoba?	.52		
11 Jak znacząca jest ta relacja w twoim życiu?		.81	
12 Jak bliski będzie Twój związek z tą osobą za 10 lat?		.80	
10 Jaka pozytywną rolę ta osoba odgrywa w Twoim życiu?		.66	
17 Jak bardzo jesteś zależna/y od tej osoby?		.56	
16 Jak bardzo czujesz się odpowiedzialna/y za dobre samopoczucie tej osoby?		.51	
13 Jak bardzo tęsknił(a)byś za tą osobą, gdybyście oboje nie rozmawiali z sobą lub nie widzieli się przez miesiąc?		.45	
18 W jakim stopniu możesz liczyć na to, że ta osoba wysłucha Cię, gdy jesteś na kogoś zła/y?			.79
22 W jakim stopniu możesz naprawdę liczyć na tę osobę, że odwróci Twoją uwagę od Twoich obaw, gdy jesteś zestresowana/y?			.75
15 Jeśli chciał(a)byś wyjść lub robić coś wieczorem, jak pewna/y jesteś, że ta osoba będzie chciała robić to z Tobą?			.66
3 W jakim stopniu możesz liczyć na pomoc tej osoby, kiedy masz problem?			.58

5 W jakim stopniu możesz liczyć na to, że ta osoba udzieli Ci szczerych informacji, nawet jeśli nie chcesz ich słuchać?			.50
8 W jakim stopniu możesz liczyć na pomoc tej osoby w przypadku śmierci bliskiego członka Twojej rodziny?			.46
1 W jakim stopniu możesz zwrócić się do tej osoby po radę w sytuacji problemowej?			.40
7 Ile musisz z siebie „dawać” w tym związku?		.44	
25 O ile więcej dajesz, niż otrzymujesz w tym związku?			-.48
Wartość własna	4.93	3.88	3.67
Udział w wariancji wyjaśnionej	.20	.16	.15

Zastosowanie tego rodzaju analizy czynnikowej potwierdziło założenia badaczy o istnieniu trzech czynników – postrzeganego wsparcia, głębokości relacji i konfliktów interpersonalnych (Pierce, Sarason, Sarason, 1991). Wyodrębniono czynniki, których udział w wariancji wyjaśnionej wynosi: czynnik 1 (konflikt) – 20%, czynnik 2 (głębokość) – 16%, czynnik 3 (wsparcie) – 15%, łącznie – 51%. Przyjmując kryterium wagi ładunku na poziomie .40 jako wystarczające minimum, wyodrębniono 3 pozycje: 1, 3, 19, składające się na czynnik – postrzegane wsparcie (1, 3) oraz konflikt (19), które jednocześnie mogły być uznane za składniki czynnika – głębokość relacji. Zmienne uzyskujące wysokie ładunki na więcej niż jednym czynniku, tak zwane pomiary kompleksowe, stanowią poważne utrudnienie w identyfikowaniu i interpretacji ostatecznej struktury czynnikowej, wobec czego zdecydowano, iż zostaną one przypisane czynnikom pierwotnie wywodzącym się z założeń teoretycznych (Zakrzewska, 1994).

Procedura statystyczna wykazała również, że pozycje 7 i 25 (kursywa w tabeli 2) nie pasują do teoretycznie określonego przez autorów metody czynnika, jakim jest konflikt interpersonalny. Wyniki analizy czynnikowej

zasugerowały, aby pozycja 7 została włączona w czynnik – głębokość relacji, a pozycja 25 w czynnik – postrzegane wsparcie. Pozycje te brzmiały następująco: *Ile musisz z siebie „dawać” w tym związku?* oraz *O ile więcej dajesz, niż otrzymujesz w tym związku?* Treść tych pytań, z założenia mierząca stopień, w jakim osoba badana doświadcza złości i ambivalentnych uczuć względem swojego partnera, nie znalazła potwierdzenia w polskich badaniach. Być może wynika to z faktu, iż polscy respondenci skojarzyli pozycje kwestionariusza bardziej z uczuciem wiążącym dwoje ludzi aniżeli konfliktem. Rozwijając tę myśl, Erich Fromm (1992) podkreśla, że „kochać to przede wszystkim dawać, a nie brać”. W tym sensie dawanie nie ma negatywnych konotacji, a wręcz przeciwnie – jest wyrazem poświęcenia się dla partnera, troski o jego dobro oraz bezinteresowności (Wojciszke, 2005; Hołtyń, 2009). Pomimo kilkukrotnych prób tłumaczenia oraz powtórzenia analizy czynnikowej na próbie 212 osób nie udało się uzyskać lepszych wskaźników (Suwalska-Baranciewicz, Izdebski, Liberska, 2012). W wyniku dalszych analiz statystycznych zdecydowano się na usunięcie pozycji 7 i 25 z ogólnej puli pytań IJZ.

**WŁAŚCIWOŚCI
PSYCHOMETRYCZNE: RZETELNOŚĆ
POMIARU INWENTARZEM JAKOŚCI
ZWIĄZKU**

Rzetelność IJZ oceniono poprzez oszacowanie jego zgodności wewnętrznej (współczynnik alfa Cronbacha) oraz stabilności czasowej

(test-retest). Analiza rzetelności 25 (i 23) pozycji testowych wchodzących w skład IJZ wykazała, że rzetelność poszczególnych skal narzędzia jest satysfakcjonująca i wynosi: Skala Postrzegane Wsparcie: .79, Skala Konflikt Interpersonalny: .88, Skala Głębokość Relacji: .71. Rezultaty analizy rzetelności przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Rezultaty analizy rzetelności dla poszczególnych pozycji IJZ

Wyniki analizy rzetelności dla pozycji Inwentarza Jakości Związku (N = 108)					
Nr pytania kwestionariusza IJZ	Średnia (gdy usunięte)	Wariancja (gdy usunięte)	Odchylenie standardowe (gdy usunięte)	Moc różnicująca pozycji	Alfa (gdy usunięte)
1.	72.13	34.43	5.87	-.06	.64
2.	73.47	30.43	5.52	.33	.60
3.	72.13	34.11	5.84	-.01	.64
4.	73.34	30.50	5.52	.35	.60
5.	72.21	34.11	5.84	-.01	.64
6.	73.88	29.16	5.40	.43	.59
7.	72.50	32.86	5.73	.13	.63
8.	72.03	34.43	5.87	-.05	.64
9.	73.58	28.21	5.31	.50	.57
10.	72.04	34.54	5.88	-.07	.64
11.	72.00	33.98	5.83	.09	.63
12.	72.13	34.32	5.86	-.04	.64
13.	72.08	34.00	5.83	.03	.63
14.	73.26	30.64	5.54	.36	.60
15.	72.61	34.83	5.90	-.12	.65
16.	72.47	31.66	5.63	.26	.61
17.	73.06	30.46	5.52	.32	.60
18.	72.17	34.25	5.85	-.03	.64
19.	73.76	31.20	5.59	.26	.61
20.	73.83	30.27	5.50	.37	.60
21.	73.66	30.45	5.52	.37	.60

22.	72.49	32.99	5.74	.06	.64
23.	73.46	30.58	5.53	.40	.60
24.	73.73	28.94	5.38	.45	.58
25.	73.75	32.61	5.71	.07	.64

W tabeli 4 przedstawiono rzetelność poszczególnych skal składających się na IJZ.

Z powyższych analiz wynika, że wyłączenie pozycji 7 i 25 z narzędzia podnosi rzetelność czynnika, w którego skład wchodziły (.88), czyli Skali Konflikt Interpersonalny.

Uzyskane parametry są niższe od parametrów wersji oryginalnej, jednakże w pierwotnych badaniach autorów rzetelność pomiaru odnosiła się do bliskich członków rodziny, takich jak matka i ojciec, a nie partnerów (alfa Cronbacha dla poszczególnych wymiarów: po-

Tabela 4. Rezultaty analizy rzetelności poszczególnych skal oraz skali konflikt interpersonalny z wyłączeniem pozycji 7 i 25

Analiza rzetelności poszczególnych skal Inwentarza Jakości Związku (N = 108)			
Skala Konflikt Interpersonalny Liczba pozycji na skali: 12	Liczba ważnych przyp.: 108	Skala Konflikt Interpersonalny Liczba pozycji na skali: 10 (z wyłączeniem poz. 7 i 25)	Liczba ważnych przyp.: 108
Śred: 28.66	Suma: 3095	Śred: 23.09	Suma: 2494
Odchylenie stand.: 6.44	Wariancja: 41.53	Odchylenie stand.: 5.94	Wariancja: 35.24
Minimum: 18	Maksimum: 48	Minimum: 12	Maksimum: 40
Alfa Cronbacha: .86	Alfa standaryzow.: .86	Alfa Cronbacha: .88	Alfa standaryzow.: .88
Średnia kor. między pozycjami: 0.35		Średnia kor. między pozycjami: .43	
Skala Postrzegane Wsparcie Liczba pozycji na skali: 7	Liczba ważnych przyp.: 108	Skala Głębokość Relacji Liczba pozycji na skali: 6	Liczba ważnych przyp.: 108
Śred: 25.58	Suma: 2763	Śred: 21.66	Suma: 2340
Odchylenie stand.: 2.97	Wariancja: 8.80	Odchylenie stand.: 2.29	Wariancja: 5,23
Minimum: 12	Maksimum: 28	Minimum: 12	Maksimum: 24
Alfa Cronbacha: .79	Alfa standaryzow.: .80	Alfa Cronbacha: .71	Alfa standaryzow.: .79
Średnia kor. między pozycjami: 0.37		Średnia kor. między pozycjami: .41	

strzegane wsparcie, głębokość relacji i konflikt interpersonalny wynosiła odpowiednio: w stosunku do matki (.83; .88; .83), do ojca (.88; .88; .86), do przyjaciela (.85; .91; .84). Być może to jest przyczyną uzyskanych rezultatów analizy rzetelności polskiej wersji narzędzia. Niewykluczone również, że takie wyniki zgodności wewnętrznej są rezultatem tłumaczenia twierdzeń, co wskazuje na konieczność kontynuowania prac nad opracowaniem językowym.

Ustalenia rzetelności za pomocą współczynnika stabilności czasowej dokonano na próbie 56 osób. Grupa ta, składająca się z kobiet i mężczyzn, wypełniała IJZ dwukrotnie w odstępie czterech tygodni. Współczynniki korelacji między obu pomiarami dla poszczególnych skal ukształtowały się następująco: wsparcie – .64, konflikt – .74, głębokość – .58, co pozwala na stwierdzenie, że są one umiarkowanie satysfakcjonujące (tabela 5).

Przeprowadzono również analizę testem t-Studenta dla dwóch prób zależnych, aby określić, czy wartości bezwzględne wyrażone w średnich i odchyleniach standardowych zmieniają się w czasie. Wyniki zaprezentowano w tabeli 6.

Jak wynika z tabeli 6, średnie wyniki w poszczególnych skalach są dla obu pomiarów dokonywanych w odstępie czterech tygodni niemal identyczne, poza skalą Postrzegane Wsparcie, w przypadku której średnia z drugiego pomiaru jest istotnie niższa w porównaniu z pierwszym pomiarem. Wsparcie otrzymywane od bliskiej osoby jest uzależnione od kontekstu sytuacyjnego – rodzaju sytuacji, częstości udzielania wsparcia przez drugą osobę, co z kolei może modyfikować sposób, w jaki owo wsparcie zostaje oceniane. Być może ten fakt usprawiedliwia uzyskane wyniki. Ze względu na małą liczebność i homogeniczność (młodzi dorośli w zbliżonym wieku) grupy osób badanych nie można jednak na podstawie tych danych wyciągać daleko idących wniosków dotyczących zmian w zakresie otrzymywanego wsparcia w czasie.

Celem podsumowania analizy rzetelności IJZ zestawiono rzetelność pomiaru dokonaną na podstawie dwóch współczynników: współczynnika zgodności wewnętrznej alfa Cronbacha oraz współczynnika stabilności czasowej (test-retest; tabela 7).

Tabela 5. Rezultaty analizy statystycznej: stabilność czasowa testu IJZ w odstępie czterech tygodni

Korelacja r-Pearsona (N = 56)	
Zmienna	II pomiar – wsparcie
I pomiar - wsparcie	.64
	p < .001
	II pomiar – konflikt
I pomiar – konflikt	.74
	p < .001
	II pomiar – głębokość
I pomiar – głębokość	.58
	p < .001

Tabela 6. Test t dla prób zależnych określający stabilność badanych zmiennych w czasie

Test t-Studenta dla prób zależnych (N = 56)						
Kolejność badań	Postrzegane wsparcie		Konflikt		Głębokość	
	M	SD	M	SD	M	SD
I badanie	25.18	2.16	24.04	4.52	20.86	1.46
II badanie	24.27	3.22	24.52	5.03	20.48	2.10
t	2.755		-1.029		1.629	
p	.0079		.3079 n.i.		.1089 n.i.	

Tabela 7. Rzetelność Inwentarza Jakości Związku: współczynnik zgodności wewnętrznej i współczynnik stabilności czasowej

Skala	Alfa Cronbacha	Korelacja test-retest	p
Postrzegane Wsparcie	.79	.64	p < .001
Głębokość Relacji	.71	.58	p < .001
Konflikt Interpersonalny	.88	.74	p < .001

WŁAŚCIWOŚCI PSYCHOMETRYCZNE: TRAFNOŚĆ INWENTARZA JAKOŚCI ZWIĄZKU

W celu określenia trafności IJZ, czyli oceny stopnia, w jakim narzędzie to rzeczywiście pozwala mierzyć wyróżnione elementy relacji: postrzegane wsparcie, konflikt i głębokość, przeprowadzono weryfikację trafności teoretycznej oraz trafności kryterialnej (Hornowska, Paluchowski, 2004).

Trafność kryterialną IJZ sprawdzono za pomocą korelacji skal budujących IJZ i podskal składających się na Skalę Wsparcia Społecznego (SWS) (Kmieciak-Baran, 1995), potraktowanej jako zewnętrzne kryterium odniesienia oraz wyników ogólnych obu testów. Skala Wsparcia Społecznego jest przeznaczona do badania rodzaju i siły wsparcia, jakie jednostka otrzymuje od określonych grup społecznych, w tym od partnera. Narzędzie SWS składa się z 24 twierdzeń i mierzy cztery rodzaje wsparcia: emocjonalne (obejmuje komunikaty werbalne i niewerbalne typu: „lubię/uwielbiam/kocham cię”), wartościujące

(dawanie jednostce komunikatów typu: „wiele dla mnie znaczysz”), instrumentalne (dostarczanie konkretnej pomocy, na przykład pożyczenie pieniędzy, pomoc przy przeprowadzce), informacyjne (udzielenie pomocnych rad, informacji, które mogą się okazać cenne w rozwiązywaniu problemów czy w sytuacjach trudnych). Założono, że postrzegane wsparcie oraz głębokość relacji będą pozytywnie korelowały z poszczególnymi wymiarami wsparcia społecznego, gdyż elementy te dotyczą pozytywnej oceny relacji. Spodziewano się również, że ujemna korelacja będzie dotyczyła konfliktu. Wyniki trafności IJZ przedstawia tabela 8.

Z tabeli 8 wynika, że analiza trafności kryterialnej potwierdziła oczekiwane rezultaty, co pozwala uznać polskie narzędzie IJZ za trafne.

Analiza korelacji pomiędzy wyodrębnionymi skalami przeprowadzona na próbie 212 osób potwierdziła, że uzyskane korelacje są zgodne z założeniami teoretycznymi – czynnik postrzegane wsparcie ujemnie koreluje z czynnikiem konflikt ($r = -.51$, $p < .001$), natomiast pozytywnie z głębokością relacji

Tabela 8. Współczynnik korelacji r-Pearsona między podskalami IJZ a podskalami SWS

Współczynnik korelacji r-Pearsona (N = 104)				
Zmienna	Wsparcie emocjonalne	Wsparcie wartościujące	Wsparcie instrumentalne	Wsparcie informacyjne
Postrzegane wsparcie	.584***	.532***	.554***	.462***
Konflikt	-.634***	-.654***	-.596***	-.453***
Głębokość	.486***	.391***	.363***	.340***

*p < .05; **p < .01; ***p < .001

Tabela 9. Korelacje wewnętrzne pomiędzy poszczególnymi skalami IJZ

Współczynnik korelacji r-Pearsona N = 212			
Zmienna	Postrzegane wsparcie	Konflikt	Głębokość relacji
Postrzegane wsparcie	1	-.514***	.527***
Konflikt	-.514***	1	-.308***
Głębokość relacji	.527***	-.308***	1

*p < .05; **p < .01; ***p < .001

($r = .53$; $p < .001$). Czynniki konflikt i wsparcie również ujemnie z głębokością relacji ($r = -.31$; $p < .001$; tabela 9). Podobne wyniki zostały uzyskane w oryginalnych pracach autorów.

Podsumowując, przeprowadzone analizy trafności przyniosły oczekiwane rezultaty, co pozwala na obecnym etapie prac uznać IJZ za narzędzie trafne.

DISKUSJA I PODSUMOWANIE

Polska wersja QRI – IJZ składa się z 23 pytań. Zdecydowano się na usunięcie dwóch pytań z ogólnej puli testowej, które nie pasowały do teoretycznie określonego przez autorów czynnika, charakteryzowały się niskim ładunkiem czynnikowym oraz sprawiały trudności osobom badanym podczas udzielania na nie odpowiedzi. Przeformułowania wymagała również instrukcja narzędzia. Inwentarz za-

wiera pytania dotyczące częstości, nasilenia oraz stopnia występowania danego zjawiska. Oryginalny sposób odpowiadania na pytania testowe, operacjonalizowany na 4-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza brak, a 4 oznacza bardzo, nie był adekwatny do wszystkich kategorii pytań. Aby ułatwić osobom badanym udzielanie odpowiedzi na wszystkie rodzaje pytań zawartych w narzędziu, zdecydowano się na stworzenie ujednocionej instrukcji.

Polskie narzędzie IJZ potwierdziło założenia teoretyczne o istnieniu trzech wymiarów postrzegania bliskich relacji – wsparcia, konfliktu oraz głębokości, których udział w wariancji wyjaśnionej po pierwszym etapie badań wyniósł 51%. Rzetelność poszczególnych skal narzędzia Postrzegane Wsparcie (.79), Konflikt Interpersonalny (.88), Głębokość Relacji (.71) mierzona współczynnikiem alfa Cronbacha jest satysfakcjonująca. Inne kryteria dobroci psychometrycznej narzędzia okazały się również zadowalające: trafność sprawdzona za

pomocą korelacji skal budujących IJZ, podskal składających się na SWS wyniosła: Postrzeganie Wsparcie \times Wsparcie Emocjonalne: $r = .58$, Konflikt Interpersonalny \times Wsparcie Emocjonalne: $r = -.63$, Głębokość Relacji \times Wsparcie Emocjonalne: $r = .49$. Współczynniki korelacji dwóch pomiarów, uzyskanych w odstępie 4 tygodni, zmierzających do określenia stabilności czasowej narzędzia, ukształtowały się następująco: wsparcie $-.64$, konflikt $-.74$, głębokość $-.58$, co pozwala na stwierdzenie, że są one umiarkowanie satysfakcjonujące.

Pomimo osiągnięcia zadowalających parametrów psychometrycznych IJZ wskazane byłoby przeprowadzenie bardziej syste-

matycznych i kompleksowych analiz, które służyłyby lepszemu opisowi rzeczywistości. W związku z tym należałoby rozszerzyć analizy walidacyjne, ponownie określić trafność teoretyczną metody, wykorzystując do tego inne narzędzia przeznaczone do badania konfliktów i zaangażowania w związek, gdyż na obecnym etapie analizy ograniczyły się do sprawdzenia trafności poprzez korelację z narzędziem, dotyczącym wsparcia społecznego. Nie wyklucza to jednak korzystania z narzędzia IJZ w badaniach naukowych oceniających relacje małżeńskie i rodzinne.

PRZYPISY

¹ W artykule są stosowane dwa skróty: QRI i IJZ. QRI używany jest dla oryginalnej wersji narzędzia, natomiast skrót IJZ dotyczy polskiej wersji metody.

² W badaniach zastosowano eksploracyjną analizę czynnikową (EFA) metodą głównych składowych. Zgodnie z rekomendacjami z literatury lepszym rozwiązaniem byłoby zastosowanie metody EFA *principal axis factorin*. Autorzy artykułu zdają sobie sprawę z ograniczeń zastosowanej metody i możliwości wyboru innego sposobu badania rzeczywistości, na przykład konfirmacyjnej analizy czynnikowej (CFA). W przekonaniu autorów eksploracyjna analiza czynnikowa pozwoliła odnaleźć strukturę, która najlepiej odzwierciedla zależności między poszczególnymi pozycjami analizowanego narzędzia QRI. Wobec tego wynik analizy eksploracyjnej zdaje się istotnie bardziej trafny niż wynik analizy konfirmacyjnej prowadzonej na tych samych danych, jednak ze świadomością, iż przewaga ta jest ograniczona jedynie do badanej przez nas próby i niekoniecznie będzie odzwierciedlona w innych próbach (por. Zakrzewska, 1994).

BIBLIOGRAFIA

- Badr H., Acitelli L.K., Duck S., Carl W.J. (2001), Weaving social support and relationships together [w:] B.R. Sarason, S. Duck (red.), *Personal relationships: Implications for clinical and community psychology*, 1–14. New York: Wiley.
- Bowlby J. (2007), *Przywiązanie*, tłum. M. Polaszewska-Nicke. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Braun-Gałkowska M. (1985), *Miłość aktywna i psychologia uwarunkowania powodzenia małżeństwa*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAT.
- Braun-Gałkowska M. (1992), *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Collins N.L., Read S.J. (1990), Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (4), 644–663.
- Fincham F.D. (2008), Marital happiness [w:] *The Encyclopedia of Positive Psychology*. New York: John Wiley.
- Fincham F.D., Beach S.R.H. (2006), Relationship satisfaction [w:] A.L. Vangelisti, D. Perlman (red.). *The Cambridge Handbook of Personal Relationships*, 579–594. New York: Cambridge University Press.
- Flowers B.J., Olson D.H. (1986), Predicting marital success with PREPARE: A Predictive Validity Study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 12 (4) 403–413.

- Fromm E. (1992), *O sztuce miłości*, tłum. A. Bogdański. Warszawa: Altay.
- Gurung R.A.R., Sarason B.R., Sarason I.G. (1997), Personal characteristics, relationship quality, and social support perceptions and behavior in young adult romantic relationships. *Personal Relationships*, 4, 319–339.
- Hołyń B. (2009), *Małżeństwo i wsparcie*. Bydgoszcz: Wydawnictwo UKW.
- Hornowska E., Paluchowski W.J. (2004), Kulturowa adaptacja testów psychologicznych [w:] J. Brzeziński (red.), *Metodologia badań psychologicznych. Wybór tekstów*, 151–191. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Janicka I. (2006), *Kohabitacja a małżeństwo w perspektywie psychologicznej. Studium porównawcze*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Janicka I., Liberska H. (red.) (2014), *Psychologia rodziny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Janicka I., Niebrzydowski L. (1994), *Psychologia małżeństwa: zafascynowanie partnerem, otwartość, empatia, miłość, seks*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kmiecik-Baran K. (1995). Skala Wsparcia Społecznego. Teoria i właściwości psychomotoryczne. *Przegląd Psychologiczny*, 1/2.
- Kwak A. (2012), Od i do małżeństwa i rodziny: „czas” rodziny – „czas” jednostki [w:] A. Kwak, M. Bieńko (red.), *Wielość spojrzeń na małżeństwo i rodzinę*, 39–60. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Mikulincer M., Shaver P.R. (red.) (2007), *Attachment in adulthood. structure, dynamics, and Change*. New York–London: The Guilford Press.
- Nakano Y., Sugiura M., Aoki K., Hori A., Oshima M., Kitamura T., Furukawa A. (2002), Japanese version of the Quality of Relationship Inventory: Its reliability and validity among women with recurrent spontaneous abortion. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 56, 527–532.
- Pash L.A., Bradbury T.N. (1998), Social support, conflict, and the development of marital dysfunction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66 (2), 219–230.
- Pierce G.R., Sarason I.G., Sarason B.R. (1991), General and Relationship-Based Perceptions of Social Support: Are two construct better than one? *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (6) 1018–1039.
- Pierce G.R., Sarason I.G., Sarason B.R., Solky-Butzel J.A., Nagle L.C. (1997), Assessing the quality of personal relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14, 337–353.
- Plopa M. (2003), Rozwój i znaczenie bliskich więzi w życiu człowieka [w:] B. Wojciszke, M. Plopa (red.), *Osobowość a procesy psychiczne i zachowanie*, 49–79. Kraków: Impuls.
- Plopa M. (2005a), *Psychologia rodziny. Teoria i badania*. Elbląg: Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej.
- Plopa M. (2005b), *Więzi w małżeństwie i rodzinie – metody badań*. Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- Ptacek J.T., Pierce G.R., Eberhardt T.L., Dodge K.L. (1999), Parental relationships and coping with life stress. *Anxiety, Stress, and Coping: An International Journal*, 12, 427–453.
- Rostowski J. (1987), *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Rostowski J. (2003), Style przywiązania a kształtowanie się związków interpersonalnych w rodzinie [w:] I. Janicka, T. Rostowska (red.), *Psychologia w służbie rodziny*, 19–31. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Ryś M. (1999), *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Sarason B.R., Pierce G.R., Shearin E.N., Sarason I.G., Waltz J.A., Poop L. (1991), Perceived social support and working models of self and actual others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (2), 273–287.
- Sarason I.G., Sarason B.R., Shearin E.N. (1986), Social support as an individual difference variable: Its stability, origins and relational aspects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 845–855.
- Sarason, I.G., Sarason, R.S., Pierce, G.R. (1994): *Relationship-specific social support: Toward a model for the analysis of supportive interactions*. In: Burlson, B.R., Albrecht, T.L., Sarason, I.G. (eds.): *Communication of Social Support: Messages, Interactions, Relationships, and Community*, 91–112. Sage Publications: Thousand Oaks.

- Spanier G.B., Lewis R.A. (1980), Marital Quality: a Review of the Seventies. *Journal of the Marriage and the Family*, 38, 15–38.
- Suwalska-Barancewicz D., Izdebski P., Liberska H. (2012), Inwentarz Jakości Związku do oceny relacji diadycznych partnerów [w:] H. Liberska, A. Malina, D. Suwalska-Barancewicz (red.), *Funkcjonowanie współczesnych młodych ludzi w zmieniającym się świecie*, 385–409. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Tyszka Z. (2002), *Rodzina we współczesnym świecie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Verhofstadt L.L., Buysse A., Rosseel Y., Peene O.J. (2006), Confirming the Three-Factor Structure of the Quality of Relationships Inventory Within Couples. *Psychological Assessment*, 18 (1), 15–21.
- Wojciszke B. (2005), *Psychologia miłości*. Gdańsk: GWP.
- Zakrzewska M. (1994), *Analiza czynnikowa w budowaniu i sprawdzaniu modeli psychologicznych*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

